

Jurnal Pembangunan Sosial Jilid 13 (Jun) 2010: 103–114

Bidaah *Dalalah*: Konsep dan Pengamalannya Dalam Masyarakat Melayu

FADZLI ADAM
FIRDAUS KHAIRI ABDUL KADIR
WAN IBRAHIM WAN AHMAD

Abstrak

Amalan bidaah yang berunsurkan kepercayaan khurafat seperti keyakinan kepada makhluk halus dan roh telah menjadi kelaziman sebahagian anggota masyarakat Melayu. Kepercayaan seperti ini menghasilkan amalan bidaah yang boleh membawa kepada kesesatan akidah Islam yang dikenali sebagai bidaah dalalah. Contoh amalan bidaah dalalah dalam kalangan orang Islam di Malaysia ialah penggunaan tangkal azimat dan amalan menilik yang boleh membawa kesyirikan kepada Allah SWT yang membimbangkan, amalan seperti ini wujud dalam proses perbomohan seperti penggunaan jin, pemujaan makhluk halus dan sebagainya. Makalah ini meninjau konsep dan bentuk amalan bidaah dalalah serta pengamalannya dalam masyarakat Melayu.

Kata kunci: Islam, bidaah dalalah, akidah.

Abstract

Bidaah based on superstitious beliefs such as belief in ghosts and spirits are very common among some of the Malay community. These beliefs unfortunately will lead to the practice of bidaah that can lead to the perversion of the Islamic faith which is infamously known as bid'ah dalalah. Examples of bidaah dalalah which are being frequently practiced by Muslims in Malaysia due the use of amulets and menilik which may lead to disbelief to God. What is of concern, such practices exist in the process of perbomohan such as the use of the jinn, the worship of evil spirits and so on. Ultimately, this paper will explore the concept and various forms of bidaah dalalah as well as its practice in the Malay society.

Keywords: Islam, bidaah dalalah, belief.

Pendahuluan

Setiap benda yang baharu dianggap bidaah dan diterima sebagai amalan yang menyimpang daripada kehendak agama Islam serta dianggap sesat. Ini sebahagian intisari hadis Rasulullah SAW yang diketahui dan difahami oleh kebanyakan orang Islam. Walau bagaimanapun, banyak persoalan yang masih boleh ditimbulkan seperti apakah bentuk dan punca amalan bidaah yang diamalkan oleh sebahagian masyarakat Melayu hari ini? Maklumat berkenaan isu ini kebanyakannya diambil daripada kitab-kitab peninggalan ulama, bukannya diperoleh daripada masyarakat setempat. Salah satu contoh kajian empirikal berkaitan bidaah ialah kajian yang dilakukan oleh Engku Ahmad Zaki (2006) yang cuba menganalisis persoalan ajaran sesat yang berlaku di negeri Terengganu. Ajaran sesat juga ditakrifkan sebagai amalan bidaah kerana merupakan ajaran yang baharu diperkenalkan dan menyimpang daripada landasan Islam. Sehubungan itu, penulisan ini bertujuan membicarakan persoalan bidaah, khususnya bentuk amalan tersebut yang masih diamalkan oleh sebahagian masyarakat Melayu di Terengganu hari ini dan punca terjadinya amalan bidaah dalam masyarakat.

Kepercayaan masyarakat Melayu banyak bercampur dengan kepercayaan animisme. Animisme ditakrifkan sebagai kepercayaan kepada makhluk halus dan roh yang merupakan asas kepercayaan agama yang muncul dalam kalangan manusia primitif. Kepercayaan animisme mempercayai bahawa setiap benda di bumi ini, (seperti kawasan tertentu, gua, pokok atau batu besar), yang mempunyai semangat yang mesti dihormati agar semangat tersebut tidak mengganggu manusia, malah membantu mereka daripada semangat dan roh jahat yang lain. Semangat ini dikenali dengan pelbagai nama, antaranya jin, mambang, roh, datuk, tuan dan penunggu. Semangat ini juga dianggap roh leluhur mereka yang telah meninggal yang kini menetap di tempat sedemikian (Selat, 1993).

Antara contoh kepercayaan tersebut ialah kepercayaan kepada penunggu yang menjaga bumi sebagai jembalang (Engku Alwi, 2008). Isu seperti inilah menyebabkan Sayid Syeikh al-Hadi, seorang ulama pada awal kurun ke-20 berusaha memberi penerangan kepada masyarakat tentang kepentingan menggunakan akal dalam penyebaran syiar Islam. Beliau telah memberi kesedaran kepada masyarakat Melayu tentang keperluan berijihad dan mengetepikan fahaman taklid (Abu Bakar, 1993). Kesan fahaman taklid inilah menyebabkan kepercayaan khurafat mengambil tempat dalam masyarakat Melayu. Kepercayaan khurafat merupakan bidaah *dalah* yang telah melatari persekitaran masyarakat Melayu sehingga kini. Antara kepercayaan yang masih kekal ialah kepercayaan kepada amalan perbomohan, tilikan, tangkal azimat dan pelbagai lagi. Apabila berlakunya sesuatu musibah, banyak yang terus menemui bomoh bagi tujuan penyembuhan. Apabila berlaku kehilangan barang berharga juga, bomoh yang dipercayai mampu menilik serta

mengetahui perkara ghaib akan menjadi tempat rujukan (Abdul Kadir, 2010). Keyakinan kepada bomoh yang mampu menyembuhkan penyakit juga dilihat berleluasa. Tanpa disedari, terdapat bomoh yang terlibat secara langsung dalam penyelewengan akidah. Antara unsur penyelewangan dalam perbomohan:

(a) Penggunaan Jin

Sebahagian bomoh menggunakan khidmat khadam atau jin sama ada disedari atau tidak disedari. Biasanya khadam tersebut digunakan untuk menentang makhluk halus dan bomoh berkenaan juga selalu berdampingan dengan khadam tersebut.

(b) Pemujaan Makhluk Halus

Perbuatan ini merupakan satu bentuk syirik yang selalunya dilakukan bersama upacara tertentu seperti upacara ulit mayang dan kuda kepang. Termasuk juga dalam bentuk pemujaan ialah persesembahan tertentu untuk dijadikan korban.

(c) Perkhabaran Ghaib, Tilikan atau Nujum

Terdapat tabib atau bomoh yang kononnya mempunyai pengetahuan dalam perkara ghaib yang diperoleh daripada makhluk halus. Keadaan ini dipercayai berpunca daripada tipu daya iblis yang kebanyakannya terjadi kepada orang kafir atau fasik yang berdampingan dengan makhluk berkenaan.

(d) Penggunaan Bahan Kotor, Najis atau Haram

Terdapat sesetengah amalan perbomohan yang menggunakan bahan yang kotor seperti darah, tengkorak, minyak dagu atau susu khinzir. Bentuk amalan ini dapat dilihat apabila bahan itu dikeluarkan daripada tubuh mangsa yang dibomohkan.

(e) Kepercayaan yang Menyalahi Akidah

Antara penyelewangan dalam amalan perbomohan ialah wujud bomoh yang meyakini bahawa ia lebih tua sehari daripada tuhan, atau mendakwa bahawa ia Imam Mahdi dan berkeyakinan bahawa kuburan, tongkat dan cincin mempunyai kesaktian tertentu.

(f) Perbuatan yang Menyalahi Syariat

Terdapat amalan perbomohan yang menyimpang daripada syariat seperti membaca al-Quran secara terbalik dan mengubah serta mencampuradukkan al-Quran dengan ayat-ayat yang lain (Mohamad, 2008). Terdapat beberapa amalan yang tidak mempunyai sandaran syarak wujud dalam masyarakat Melayu. Dalam masa yang sama, terdapat dalam kalangan masyarakat Melayu yang mudah terpengaruh dengan amalan kebatinan yang menyeleweng tanpa sandaran yang jelas dari sudut syariat Islam. Antara ciri penyelewengan yang jelas ialah

- (i) Pemujaan tempat yang dianggap keramat.
- (ii) Pemujaan orang yang dianggap wali.
- (iii) Menjamu, memuja pantai dan bersemah.
- (iv) Kepercayaan kepada kuasa-kuasa kesaktian melalui bacaan dan amalan.
- (v) Kepercayaan kepada dukun dan bomoh yang mempunyai kuasa mutlak (Ibrahim, 1999).

Masyarakat Melayu seringkali menganggap amalan yang dilakukan secara turun temurun merupakan satu adat keagamaan yang mesti dilakukan. Hal ini sebenarnya dilakukan tanpa sebarang sandaran *shara'* yang jelas. Contoh fenomena tersebut:

(g) Amalan Mencukur Jambul

Amalan ini dipercayai berasal daripada kepercayaan masyarakat India yang beragama Hindu. Jambul yang dicukur tersebut dimasukkan ke dalam buah kelapa sebagai menuruti adat yang dilakukan turun-temurun.

(h) Persandingan dan Menepung Tawar Pengantin

Amalan ini sukar dipisahkan daripada masyarakat Melayu. Upacara merenjis dan menepung tawar pengantin ialah kepercayaan masyarakat India dan mempunyai kaitan dengan agama anutan masyarakat Melayu sebelum kedatangan Islam.

(i) Kenduri Arwah

Dalam masyarakat Melayu, amalan kenduri sempena kematian cukup sinonim. Majlis tersebut selalunya dilakukan selama tiga atau tujuh hari. Seterusnya

diulangi lagi pada hari ke-40 dan hari ke-100 kematian arwah. Amalan seperti ini amat mengelirukan sehingga sebahagian masyarakat beranggapan amalan tersebut merupakan sunnah (Yusof, 2007). Amalan seperti yang dinyatakan di atas menjadi satu kebiasaan dalam masyarakat Melayu. Walau bagaimanapun, terdapat juga amalan bidaah yang bersandarkan adat yang diterima sebagai bidaah hasanah oleh sebahagian ulama seperti sambutan *Maulid al-Rasul*. Sebahagian ulama mengharuskannya kerana terdapat unsur kebaikan dalam amalan tersebut seperti mengingati perjuangan suci Rasulullah SAW (Ibrahim, 1997). Senario yang dinyatakan menggambarkan budaya dan amalan bidaah *dalalah* ini telah muncul dalam kalangan masyarakat Melayu seawal kedatangan Islam ke Tanah Melayu lagi. Kesukaran membendung amalan bidaah ini amat dirasai oleh pendakwah masa kini. Apatah lagi terdapat juga dalam kalangan masyarakat kita yang turut sama berkompromi dengan amalan bidaah dalam aspek akidah dan ibadat, meskipun amalan bidaah berkenaan amat jelas menyimpang daripada asas agama Islam.

Kawasan Kajian dan Metodologi

Untuk menganalisis amalan bidaah dalam masyarakat Melayu, daerah Kuala Terengganu dipilih sebagai kawasan kajian. Pemilihan tersebut berdasarkan daerah ini merupakan daerah bandar yang mempunyai penduduk dengan tahap pendidikan yang lebih baik berbanding penduduk daerah lain di negeri Terengganu. Selain itu, daerah ini juga merupakan daerah yang termaju dari segi infrastruktur pendidikan dan mempunyai beberapa institusi pengajian tinggi yang dijangka boleh mempengaruhi tahap kefahaman dan amalan keagamaan penduduk di sekitarnya. Kajian ini menggunakan reka bentuk kualitatif dengan pengumpulan data menggunakan teknik temu bual mendalam terhadap informan yang dipilih. Pengumpulan data juga turut dilakukan melalui pemerhatian. Maklumat yang diperoleh dicatatkan dan dianalisis berdasarkan tema-tema tertentu yang menonjol. Dua tema utama yang dikumpulkan, ialah bentuk bidaah dan punca pengamalannya dalam masyarakat Melayu dicatat dan dianalisis.

Beberapa Amalan Bidaah *Dalalah*

(a) Penggunaan Tangkal Azimat

Berasaskan temu bual mendalam, informan yang ditemui di Kampung Wakaf Mempelam, Kuala Terengganu mengakui masih terdapat anggota masyarakat yang menggunakan tangkal azimat. Tangkal azimat ialah untaian batu atau seumpamanya yang telah digunakan pada zaman Arab jahiliah untuk perlindungan daripada sebarang gangguan seperti jin. Pada zaman Arab jahiliah, tangkal azimat ini kebiasaannya dikalungkan pada leher. Termasuk

juga dalam istilah tangkal azimat ialah sesuatu yang tergantung di pintu rumah dan di dalam kenderaan untuk perlindungan rumah atau kenderaan tersebut (al-Qaradawi, 1994). Daripada pemerhatian yang dilakukan masih terdapat banyak benda yang digantung di pintu rumah dan di dalam kenderaan. Apabila ditanya, salah seorang informan mengatakan bahawa benda tersebut digunakan untuk perlindungan rumah atau kenderaan yang digunakan. Rasulullah SAW mlarang keras penggunaan tangkal azimat ini, sebagaimana yang berlaku pada zaman baginda yang diriwayatkan oleh ‘Uqbah bin Amir:

أَن رَسُولَ اللَّهِ أَقْبَلَ إِلَيْهِ رَهْطٌ فَبَيْعُ تَسْعَةٍ وَأَمْسَكَ عَنْ وَاحِدٍ، قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ: بَيْعُتْ تَسْعَةً، وَتَرَكْتَ هَذَا؟ قَالَ: "إِنَّ عَلَيْهِ تَمِيمَةً، فَادْخُلْ يَدَهُ فَقْطَعْهَا فَبَيْعَهُ، وَقَالَ: مَنْ عَلَقَ تَمِيمَةً فَقَدْ أَشْرَكَ

Sesungguhnya Rasulullah SAW telah didatangi oleh rombongan (10 orang) yang ingin berbaiah (perakuan taat setia) dengan baginda. Rasulullah telah menerima baiah sembilan orang dan menolak seorang daripada rombongan tersebut. Para sahabat yang ada pada waktu itu bertanya, kenapakah Baginda menolak. Lantas baginda menjawab: “padanya ada tangkal azimat”. Lalu lelaki tersebut memotong tangkal berkenaan, barulah Rasulullah SAW menerima taat setianya. Sejurus selepas itu baginda bersabda: sesiapa yang menggantungkan tangkal azimat sesungguhnya ia telah melakukan syirik kepada Allah”.

Penggunaan tangkal azimat ini diharamkan oleh syarak meskipun menggunakan ayat al-Quran sebagai tangkal. Pengharaman tersebut berdasarkan hujah berikut:

- (i) Terdapat dalil yang jelas pengharamannya seperti dalam hadis di atas.
- (ii) Sebagai *sadd al-zariah* (menutup ruang kejahatan). Penggunaan tangkal ini mampu membuka ruang syirik kepada Allah.
- (iii) Sekiranya tangkal tersebut ditulis dengan ayat al-Quran, menjadi satu kehinaan apabila penggunanya akan membawa ke mana sahaja meskipun ke dalam tandas.
- (iv) Sesungguhnya al-Quran diturunkan sebagai petunjuk dan perlembagaan hidup manusia dan bukannya untuk dijadikan tangkal azimat (al-Qaradawi, 1994).

Daripada pemerhatian, fenomena seperti berikut masih berlaku secara meluas:

- (b) Penggunaan Ayat Seribu Dinar

Penggantungan ‘ayat seribu dinar’ dianggap sebagai pelaris jualan. Pergantungan untung rugi pastinya tidak dianggap sebagai milik Allah secara

keseluruhan. Ini menjadikan pelaris berkenaan sebagai perantaraan antara makhluk dengan Allah. Penggunaan pelaris berkenaan sedikit sebanyak telah membuka ruang syirik kepada Allah.

(c) Penggunaan Tangkal yang Diikat pada Pinggang

Tangkal tersebut ditulis ayat al-Quran dan dicampur aduk dengan ayat lain. Penggunaan tangkal berkenaan sebagai ‘penguat badan’.

(d) Penggunaan Batu Azimat

Pengguna beranggapan batu azimat tersebut yang mampu menjadikannya kebal dan mempunyai kuasa aneh.

(e) Amalan Tilik-Menilik (Khurafat)

Amalan tilik menilik ialah satu lagi amalan bidaah yang banyak diamalkan. Mengikut sejarahnya, amalan tilik menilik telah berlangsung pada zaman Arab jahiliah lagi. Dalam masyarakat Arab amalan ini dikenali sebagai *kahānah* yang bermaksud kepercayaan kepada tilikan atau perkhabaran dari alam ghaib. *Kāhin* pula bermaksud seseorang yang tahu tentang perkara ghaib. Pengetahuan ini merangkumi perkara yang bakal berlaku atau sesuatu yang ada pada hati seseorang. Perkataan ini merujuk satu kaum yang bernama *al-kahānah*. Mereka dikurniai Allah kecerdikan akal tetapi diperdaya oleh syaitan sehingga dipenuhi dengan kejahanan (al-Qaradawi, 1994).

Dalam satu hadis yang diriwayatkan oleh Muawiyah bin al-Hikām.

قُلْتَ يَا رَسُولَ اللَّهِ: أَمْوَارٌ كُنَا نَصْنَعُهَا فِي الْجَاهِلِيَّةِ وَ كُنَا نَأْتَى الْكَهَانِ. قَالَ: لَا تَأْتُوا الْكَهَانَ

Aku bertanya kepada Rasulullah SAW tentang amalan yang telah kami lakukan sewaktu jahiliah iaitu selalu mendatangi *al-Kuhhān*. Lantas Rasulullah bersabda: “Jangan kamu sekali-kali mendatangi *al-Kuhhān* (tukang tilik)”.

Pemerhatian menunjukkan fenomena ini berlaku dalam masyarakat Melayu sebagaimana ramalan yang disebarluaskan melalui ramalan bintang dua belas, iaitu Cancer, Leo, Virgo, Libra, Scorpio, Sagitarius, Capricorn, Aquarius, Pisces, Aries, Tauras dan Gemini. Ramalan bintang ini banyak juga dihuraikan dalam majalah popular yang dijual di kedai buku. Ramalan berkenaan turut ditawarkan setiap hari melalui muat turun zodiak dengan langganan ONKKRAFZODIAK<KOD> ke 32088. Sebagai contoh seseorang yang lahir

pada 22 Julai sehingga 22 Ogos adalah berbintang Leo, ramalan pada bulan Julai 2008, gadis yang diramalkan pada bulan ini akan diserang virus cinta serta mendapat wang tambahan. Dalam masa yang sama, perselisihan faham akan wujud antara pasangan (Zakir, 2008).

Punca Bidaah *Dalalah* dalam Masyarakat Melayu

Hasil kajian mendapati punca bidaah adalah seperti berikut:

Kejahilan Umat Islam terhadap Syariat Islam

Sebahagian besar umat Islam tidak menekuni keilmuan Islam secara komprehensif atau syumul. Mereka lebih gemar menjadi *muqallid* terhadap ajaran Islam. Apabila iman dan amalan secara taklid tanpa sumber yang jelas, telah mengundang kejahilan demi kejahilan yang datang silih berganti. Dalam hal ini, Allah telah menggambarkan sikap umat Yahudi yang telah dibekalkan dengan kitab Taurat sebagaimana yang dinyatakan di dalam surah al-Baqarah: 78

وَمِنْهُمْ أُمَّيُونَ لَا يَعْلَمُونَ الْكِتَابَ إِلَّا مَانِيًّا وَإِنْ هُمْ إِلَّا يَظْلَمُونَ

dan antara mereka pula ada orang yang buta huruf, mereka tidak mengetahui isi kandungan Kitab (Taurat) selain daripada penerangan bohong (daripada ketua-ketua mereka), dan mereka hanyalah berpegang kepada sangkaan sahaja.

Dalam menghuraikan ayat tersebut, umat Yahudi digambarkan sebagai golongan yang buta huruf dan jahil terhadap ajaran kitab Taurat, kerana menekuni ajaran kitab Taurat berdasarkan sangkaan mereka sahaja. Dalam masa yang sama, rahib dalam kalangan mereka lebih gemar memalsukan fakta sebenar bahkan meminda berdasarkan selera mereka (Zuhaili, 1998). Kejahilan terhadap hukum syarak dalam aspek tujuan dan peranannya telah mengundang budaya bidaah *dalalah* wujud dalam masyarakat kita, terutamanya kejahilan terhadap al-Sunnah yang berperanan menjelaskan kaedah peribadatan yang sebenarnya seperti dituntut oleh Islam (Ibrahim, 1997). Sebahagian masyarakat pula menekuni ilmu hadis secara luaran sahaja tanpa memberi penekanan tentang *ulum* hadis yang akhirnya menimbulkan keraguan dan kegagalan untuk mempertahankan kewibawaan sesuatu hadis (Abdullah, 1989).

Kemunculan Golongan yang Melampau dalam Ibadat

Tujuan asal golongan yang melampau dalam agama ini sebenarnya bukan untuk menyeleweng daripada ajaran Islam, tetapi untuk mendekatkan diri dengan Allah. Hal ini telah dijelaskan oleh Allah dalam surah al-Zumar: 3:

ما نعبدهم إلا الله ليقربونا إلى الله زلفى

“Kami tidak menyembah atau memujanya melainkan supaya mereka mendampingkan kami kepada Allah sehampir-hampirnya”.

Golongan yang melampau dalam ibadat digambarkan bertindak sedemikian untuk mendekatkan diri dengan Allah. Tanpa disedari, aktiviti tersebut telah menyeleweng daripada matlamat asal beribadat kepada Allah hingga menjadi syirik (Zuhaili, 1998). Secara semula jadi naluri manusia merasai wujudnya Pencipta. Naluri ini muncul secara fitrah terutamanya apabila seseorang itu mengamati kejadian dirinya sendiri. Satu pengharapan kepada Pencipta akan wujud juga apabila berkehendakkan sesuatu perkara (al-Qaradawi, 1994). Golongan seperti ini sering meninggalkan tanggungjawab kepada masyarakat (menghadapi masalah kebejatan sosial) dengan mengasingkan diri dan beruzlah di tempat yang sunyi untuk beribadat. Dalam masa yang sama, mereka mengelak untuk menceburkan diri dalam masyarakat. Golongan ini juga leka dalam menghalang maksiat tersebar kerana terlalu memberi tumpuan kepada urusan ibadat secara peribadi (al-Qaradawi, 1995). Kemunculan golongan yang melampau dalam ibadat menjadi salah satu punca utama budaya bidaah *dalalah* berlaku dalam masyarakat Islam.

Golongan Sesat Menjelaskan Hukum

Golongan ini disifatkan sebagai ahli *batil* yang cuba memporak-perandakan Islam melalui penjelasan hukum terhadap agama. Ahli *batil* ini sentiasa memasukkan unsur-unsur baharu dalam ibadat. Golongan ini dianggap sebagai golongan jahil yang mentakwilkan agama tanpa roh Islam. Mereka ini muncul seumpama ulama dengan gelaran yang hebat (al-Qaradawi, 1992). Kemunculan golongan ini menghasilkan natijah penyelewengan akidah dan ibadat. Terdapat tiga fenomena kejahilan yang merangsang bidaah dalam masyarakat. Kejahilan tersebut ialah

- (i) Kejahilan terhadap kaedah tujuan hukum syarak.
- (ii) Kejahilan terhadap tujuan hukum syarak.
- (iii) Kejahilan terhadap sunnah (Fiqhiyyah, 2008).

Kejahilan seperti ini menjadi faktor penyumbang yang dominan untuk setiap kumpulan ajaran sesat memesangkan pengikut mereka dengan pelbagai pemikiran songsang. Senario ini menyebabkan kemunculan ajaran sesat sehingga kini.

Tarikan Keduniaan

Antara faktor lain terjadinya bidaah *dalalah* ialah tarikan keduniaan yang ditonjolkan hingga meninggalkan ibadat. Kebiasaannya, tarikan ini ditawarkan

kepada golongan yang cetek ilmu agama dan mereka yang mempunyai keinginan berseronok yang tinggi. Dalam dunia globalisasi kini, terdapat ajaran-ajaran sesat yang menawarkan khidmat seks dan hiburan bertujuan melalaikan pengikutnya. Contoh tarikan keduniaan seperti yang diperkenalkan dalam ajaran sesat Crypto ialah,

- (i) Menawarkan wanita-wanita cantik yang boleh disetubuh, juga diperkenalkan budaya '*free sex*'.
- (ii) Ajaran ringkas dan mudah seperti tidak perlu sembahyang atau puasa.
- (iii) Hiburan disediakan untuk belia yang suka berhibur (Jusoh, 1983).

Terdapat juga ajaran sesat yang melucutkan tanggungjawab syarak setelah berjaya menguasai ilmu hakikat dan ilmu isi. Pengikut ajaran ini percaya mereka tidak lagi perlu melakukan ibadat seperti solat, puasa dan sebagainya, bahkan tidak perlu lagi menuaikan fardu haji (Saleh, 1983). Fenomena ini terjadi akibat pengaruh ajaran sesat yang menjadi salah satu faktor berlakunya bidaah dalam masyarakat Melayu.

Pengaruh Kesaktian dan Ilmu Ramalan

Pengaruh kesaktian dan ilmu ramalan juga menjadi faktor penting yang menyebabkan bidaah dalalah berlaku dalam masyarakat melayu. Kesaktian dan ramalan ini selalu disebarluaskan untuk menarik minat pengikut ajaran sesat. Berikut dirumuskan beberapa kaedah yang digunakan untuk menyesatkan umat Islam:

- (i) Penyebar ajaran sesat mestilah pandai membuat ramalan.
- (ii) Menjadikan dirinya sebagai musafir yang sering bertandang ke rumah mangsa.
- (iii) Menimbulkan keraguan dalam syariat Islam, seperti rahsia huruf al-Quran, rahsia rukun iman, rahsia jari yang lima, rahsia adanya tujuh hari dalam seminggu dan sebagainya.
- (i) Menyeleweng akidah dengan pengakuan sebagai nabi, Imam Mahdi dan sebagainya (Saleh, 1983).

Contoh fenomena keajaiban juga dapat diperhatikan dalam ajaran Crypto apabila guru sering menonjolkan keajaiban kepada pengikutnya seperti kemampuan melompat sehingga 10 kaki tinggi sewaktu pertunjukan silat pulut serta pengakuan guru yang dapat mengetahui perkara yang akan berlaku. Kaedah ini sering digunakan untuk mempengaruhi pengikut baharu yang cetek keilmuannya tentang Islam (Jusoh, 1983). Kaedah ini dikesan sebagai punca merebaknya ajaran sesat dalam masyarakat Melayu.

Penutup

Penulisan ini secara umumnya telah mengutarakan perbincangan tentang konsep dan pengamalan bidaah *dalalah* dalam masyarakat Melayu. Di samping itu, beberapa faktor yang menjadi penyumbang utama kepada kewujudan amalan tersebut juga dibincangkan. Dapatan kajian mendapati kebanyakan ulama Islam bersependapat bahawa ajaran sesat dikategorikan sebagai bidaah *dalalah* dan menyimpang daripada akidah Islam. Pendukung ajaran sesat dikenal pasti telah melakukan bidaah *dalalah* dari perspektif akidah dan ibadat. Namun begitu, amalan bidaah yang berbentuk *hasanah* yang tidak menjelaskan akidah masih menjadi kelaziman dalam masyarakat Melayu dan patut diteruskan tanpa dipersoalkan. Kemunculan bidaah *hasanah* ialah hasil cetusan daripada Imam Shafii yang membahagikan amalan bidaah kepada dua keadaan iaitu bidaah *mahmudah* dan bidaah *mazmumah*. Rentetan itu, sebahagian agamawan seperti Izzu bin Abdul Salam, Imam Nawawi dan Imam Qurafi melihat keharusan dalam amalan baharu meskipun tidak pernah dilakukan oleh Rasulullah SAW. Ulama moden seperti Wahbah al-Zuhaili dan Yusof al-Qaradawi telah cuba mengembalikan semula syiar Islam seperti sambutan Maulid al-Rasul, Maal Hijrah dan sebagainya. Usaha ini juga adalah sebahagian daripada langkah untuk menyelesaikan pelbagai bentuk masalah keruntuhan akhlak dan moral serta penghayatan amalan Islam yang semakin berkurangan. Amalan seperti tahlil dan talqin yang diperkenalkan dalam masyarakat Melayu adalah untuk menyuntik keinsafan dan meningkatkan penghayatan masyarakat Melayu terutamanya kepada ajaran Islam yang berteraskan akidah, syariat dan akhlak.

Rujukan

- Abdul Kadir, F. K. (2010). *Bida'ah dalalah*. Kuala Terengganu: Maidam.
- Abdullah, M. (1989). Pengajian hadis di institusi pondok: Satu kajian di daerah Baling, Kedah. *Jurnal Islamiyyat*, 40.
- Abu Bakar, I. (1993). Three muslim modernist's thought of reason in Islam. *Jurnal Islamiyyat*, 80.
- al-Qardawi, Y. (1995). *Fi-fiqh al-awlawiyat*. Kaherah: Maktabah Wahbah.
- al-Qardawi, Y. (1992). *Madkhal li dirasah al-sunnah al-nabawiyah*. Kaherah: Maktabah Wahbah.
- al-Qardawi, Y. (1994). *Manuqif al-Islam min ilham wa al-kashaf, wa al-ruqya, wa al-kuhanah wa ruqa*. Kaherah: Maktabah Wahbah.
- Engku Alwi, E. Z. (2008). *Isu-isu pemikiran Islam*. Kuala Terengganu: Maidam.
- Fiqhiyyah, M. (2008). *Bidaah: Kupasan berdasarkan ensiklopedia feqah*. Kuala Terengganu: Majlis Agama Islam dan Adat Melayu Terengganu.

- Ibrahim, B. (1997). *Khilafah, bidaah & masalah umum*. Kuala Lumpur: Darul Numan.
- Ibrahim, A. F. (1999). *Pengaruh kebatinan dalam masyarakat Islam di Malaysia*. Kuala Terengganu: Penerbitan YIT.
- Jusoh, M. M. (1983). *Ajaran Crypto*. Kuala Lumpur: MASA Pusat Penyelidikan Islam Malaysia.
- Mohamad, A. M. (2008). *Penyelewangan akidah dan perbomohan : Ciri-ciri, faktor dan implikasi terhadap umat Islam*. Kuala Terengganu: Penerbit YIT.
- Saleh, M. A. (1983). *Ciri-ciri kesesatan dalam sesuatu amalan/agama*. Kuala Lumpur: MASA Pusat Penyelidikan Islam Malaysia.
- Selat, D. N. (1993). *Konsep asas antropologi*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Yusof, M. S. (2007). *Bidaah: Kekeliruan agama dan adat*. Kuala Terengganu: YIT.
- Zakir, N. (2008). *Horoskop*. Kuala Lumpur: Majalah Remaja.
- Zuhaili, W. (1998). *Tafsir Munir*. Beirut: Darul Fikr al-Muasir.

Fadzli Adam
 Fakulti Pembangunan Sosial
 Universiti Malaysia Terengganu
 21030 Kuala Terengganu, Terengganu, MALAYSIA
 fadzli@umt.edu.my

Firdaus Khairi Abdul Kadir
 Institut Pengajian Islam
 Kemaman
 21030 Kuala Terengganu, Terengganu, MALAYSIA

Wan Ibrahim Wan Ahmad
 UUM College of Arts and Sciences
 Pusat Pengajian Pembangunan Sosial
 Universiti Utara Malaysia
 06010 Sintok, Kedah, MALAYSIA
 wiwa@uum.edu.my